

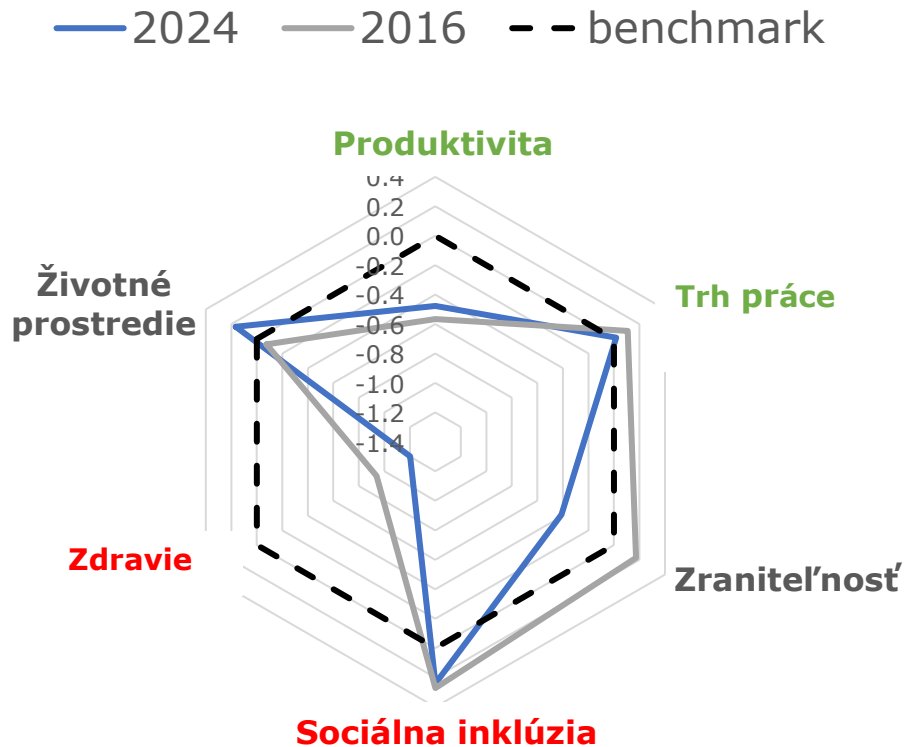
Štruktúrálné výzvy 2024

Odbor ekonomických a menových analýz

9. júl 2024

Poznámka: Zelená (červená farba) signalizuje zlepšenie (zhoršenie) výsledkov v danej oblasti s porovnaním so Štrukturálnymi výzvami za rok 2023. Rok 2016 predstavuje hodnoty ukazovateľov v roku 2016.

Hlavné výzvy ostávajú nezmenené.

- Nízka produktivita
- Zlé výsledky v oblasti zdravia
- Zraniteľnosť ekonomiky kvôli verejným financiám

Relatívne priaznivejšie hodnotenie sociálnej inklúzie a životného prostredia, ale

- Výzvy včlenenia marginalizovaných skupín a adresnejšia sociálna politika v prospech zraniteľných skupín
- Zosúladenie klimatických cieľov s ekonomickou konvergenciou

Hodnotenie v čase sa mení len mierne.

- Medziročne mierne zlepšenie nastalo v produktivite, no riziko chudoby, sociálneho vylúčenia a materiálnej deprivácie sa zvýšilo.
- Od roku 2016 došlo k výraznému zhoršeniu zdravotných výsledkov a ekonomickej zraniteľnosti, zatiaľ čo produktivita a životné prostredie zaznamenali mierne priaznivý vývoj.

Starnutie obyvateľstva umocňuje výzvy.

- Potreba **mobilizácie zdrojov na trhu práce**, najmä starších ľudí a mladých žien ako aj zvýšenie **migrácie kvalifikovanej pracovnej sily** môžu pomôcť zvládnuť demografické výzvy.
- Demografické zmeny umocňujú potrebu **zvýšiť rast produktivity práce** cez prechod na inovačnú ekonomiku a priaznivého prostredia pre investície do produktívneho kapitálu, automatizácie a umelej inteligencie.
- **Odkladanie konsolidácie** prenáša **vyššie bremeno** nákladov na budúce generácie.

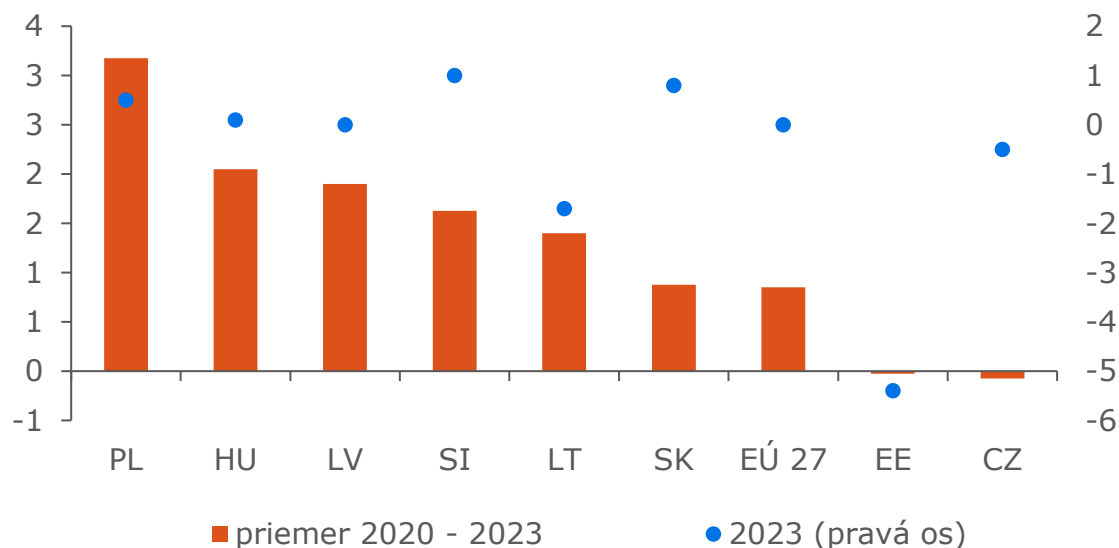
Medzigeneračná mobilita je dôležitá pre dlhodobý rast a sociálnu súdržnosť.

- Medzi krajinami bývalého východného bloku a krajinami západnej Európy existujú dlhodobé rozdiely v miere závislosti socioekonomického statusu (meraný úrovňou vzdelania) jednotlivca od pomerov jeho rodičov.
- Na Slovensku existuje riziko formovania **pasce chudoby pre rodičov s nižším sekundárnym vzdelaním**.
- **Súkromné výnosy z investícií do vysokoškolského vzdelania** zostávajú zachované aj pre mladšie generácie.
- Klúčom k podpore medzigeneračnej mobility je
  - zmierňovanie rozdielov pri narodení
  - implementácia politík na znižovanie nerovnosti vo vzdelávaní a ekonomickej segregácie
  - investície do sociálnych služieb a verejného zdravotníctva a vzdelávania.

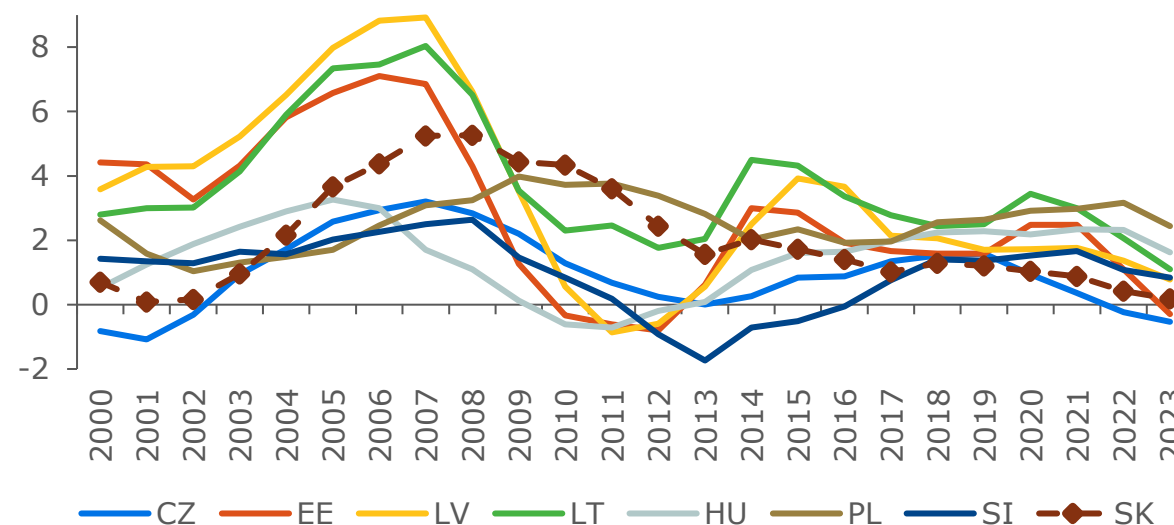
Ekonomická konvergencia sa takmer zastavila

- V minulom roku mierne dynamickejši rast HDP na obyvateľa v stálych cenách než EÚ 27 a **relatívne priaznivý vývoj** v porovnaní s ostatnými krajinami A8
- Celkovo za krízové roky 2020 – 2023 rast len približne na úrovni EÚ 27 a nižší než vo väčšine krajín A8
- **Potreba reštartovať reálnu konvergenciu**, ktorá výrazne spomaľovala už v predkrízových rokoch, naďalej pretrváva
- **Naopak cenová konvergencia ďalej napreduje**, kde porovnateľná cenová úroveň dosiahla 81 % úrovne v EÚ 27

Rast HDP na obyvateľa v stálych cenách (%)

Rozdiel priemerného rastu HDP na obyv. voči EÚ 27 (diferencia 5 ročných kľzavých priemerov, v p. b.)

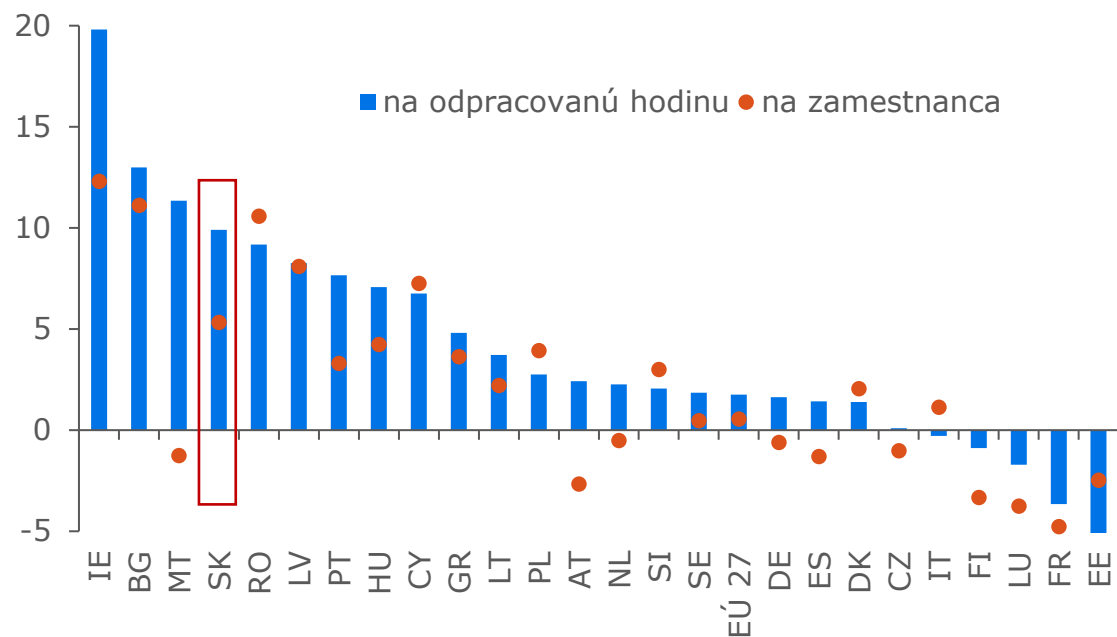

Zdroj: Eurostat, výpočty NBS

Relatívne priaznivý ale pomalý rast produktivity

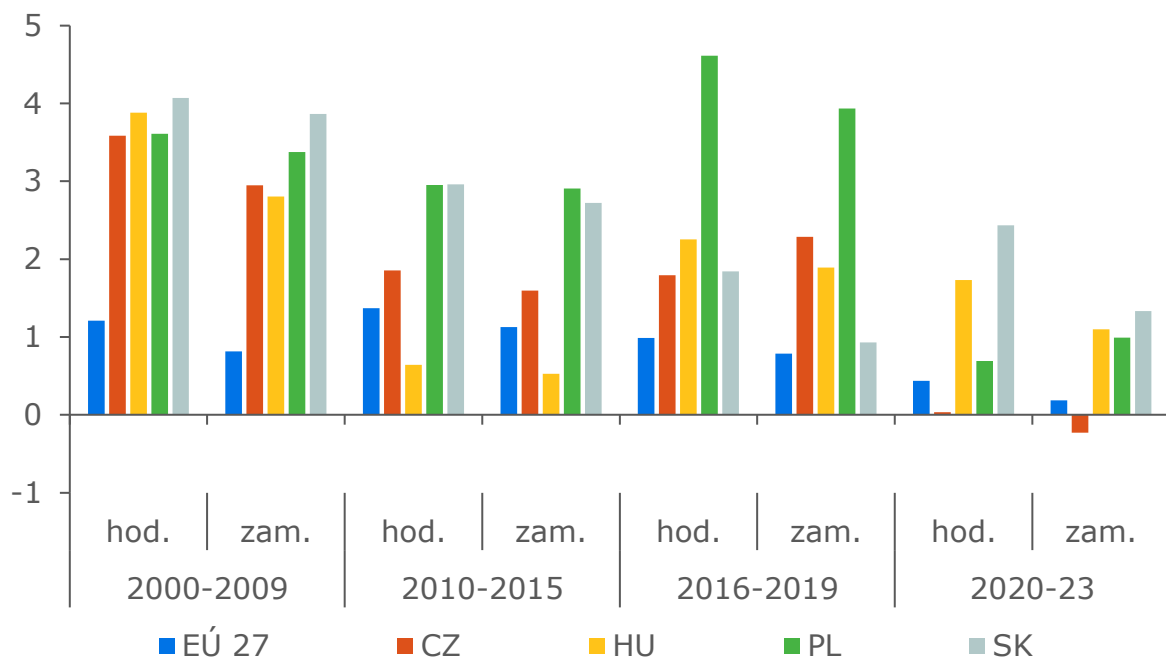
- Krízové roky 2020 - 23 (na rozdiel od EÚ 27 a mnohých krajín) boli sprevádzané mierne rýchlejším priemerným rastom produktivity. Pokles odpracovaných hodín bol sprevádzaný nárastom hodinovej produktivity
- **Tempo rastu produktivity je z historického hľadiska pomalé** a výzvou naďalej ostáva jeho zrýchlenie

Nárast produktivity medzi rokmi 2019 až 2023 v krajinách EÚ (%)

Zdroj: Eurostat, výpočty NBS

Priemerný rast produktivity práce na odpracovanú hodinu a zamestnanca (%)

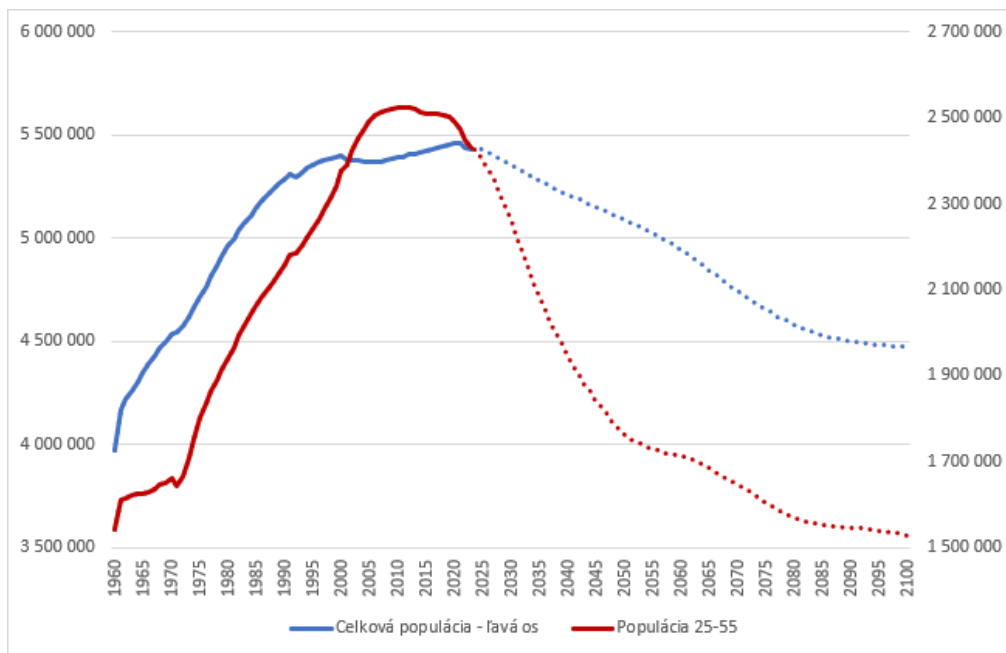

Zdroj: Eurostat, výpočty NBS

Zraniteľnosť verejných financií pretrváva

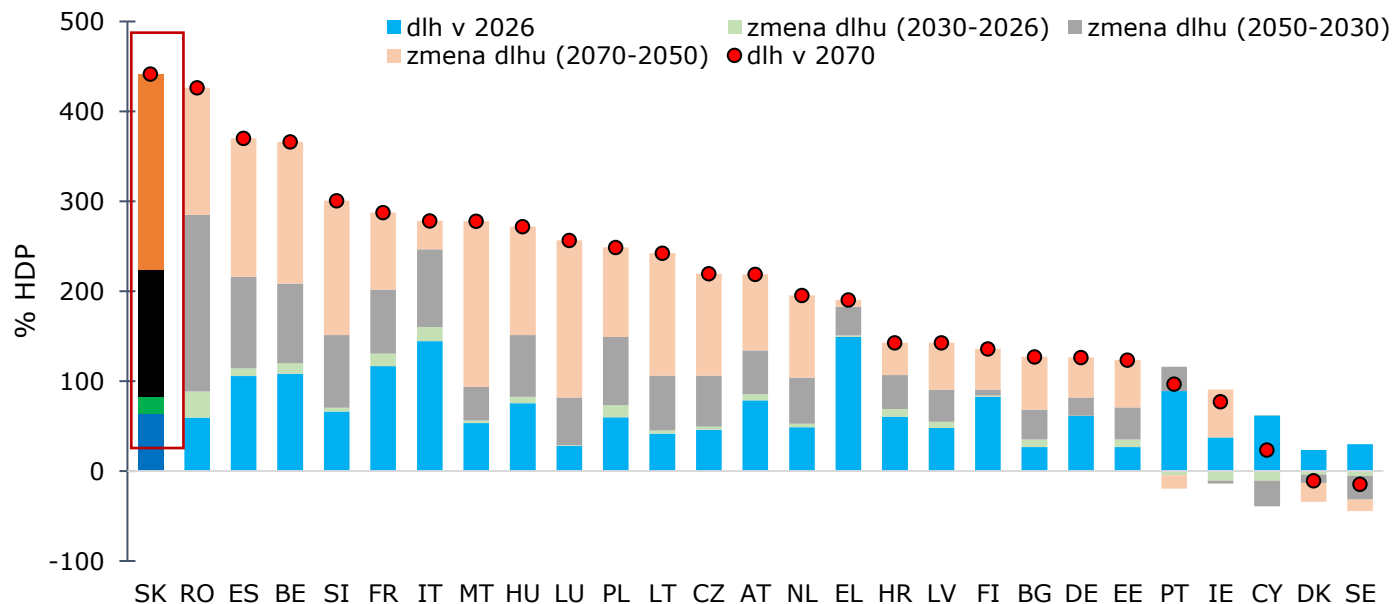
- Demografická dividenda v podobe silných ročníkov na trhu práce sa končí a spolu s poklesom počtu obyvateľstva náš čaká výrazný pokles podielu produktívneho obyvateľstva.
- V hypotetickom scenári **bez dodatočných konsolidačných opatrení** by vysoké súčasné deficity spolu s nárastom výdavkov citlivých na starnutie viedli k **neudržateľným úrovňam dlhu**

Vývoj populácie na Slovensku (počet obyvateľov)

Zdroj: Eurostat,

Projekcia verejného dlhu do roku 2070 pri základnom scenári nákladov starnutia populácie (AWG 2024) a prognóze EK (jar 2024)

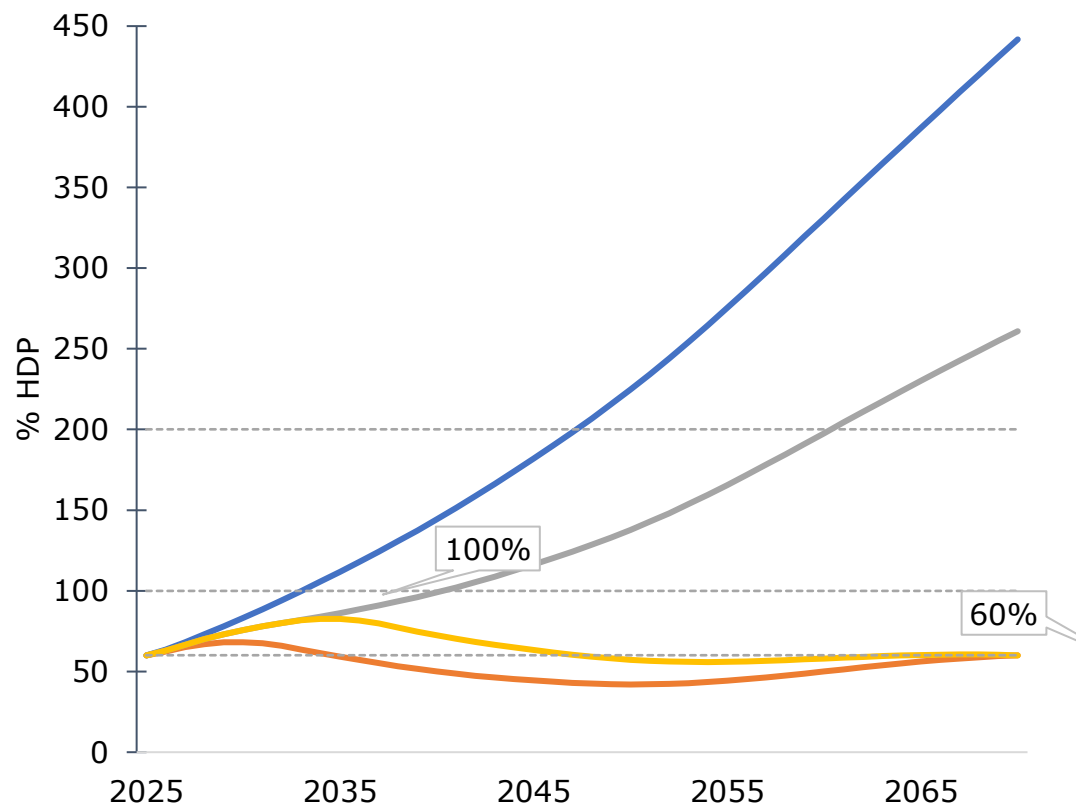

Zdroj: Ek, výpočty NBS

Odkladanie konsolidácie a jej náklady

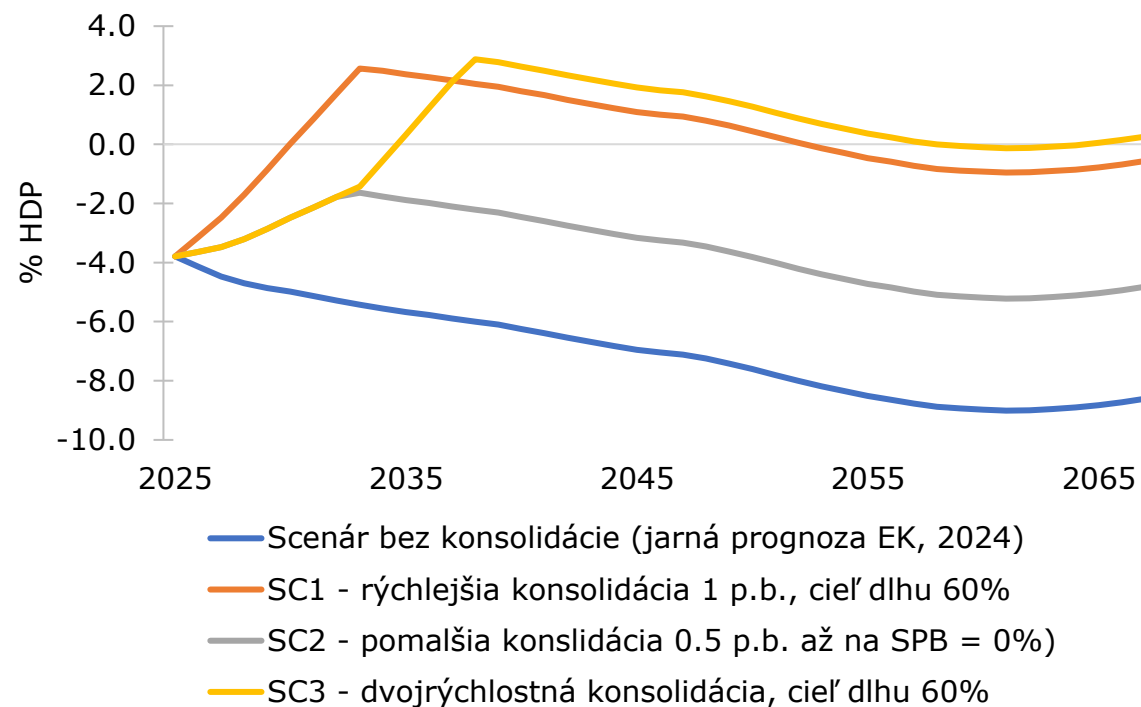
- Odkladanie ozdravovania verejných financií **prenáša bremeno nákladov na budúce generácie** s menšou schopnosťou ho zvládnuť

Verejný dlh v konsolidačných scenároch

Štrukturálne výzvy, 2024

Štrukturálna primárna bilancia vrátane vplyvu nákladov starnutia populácie

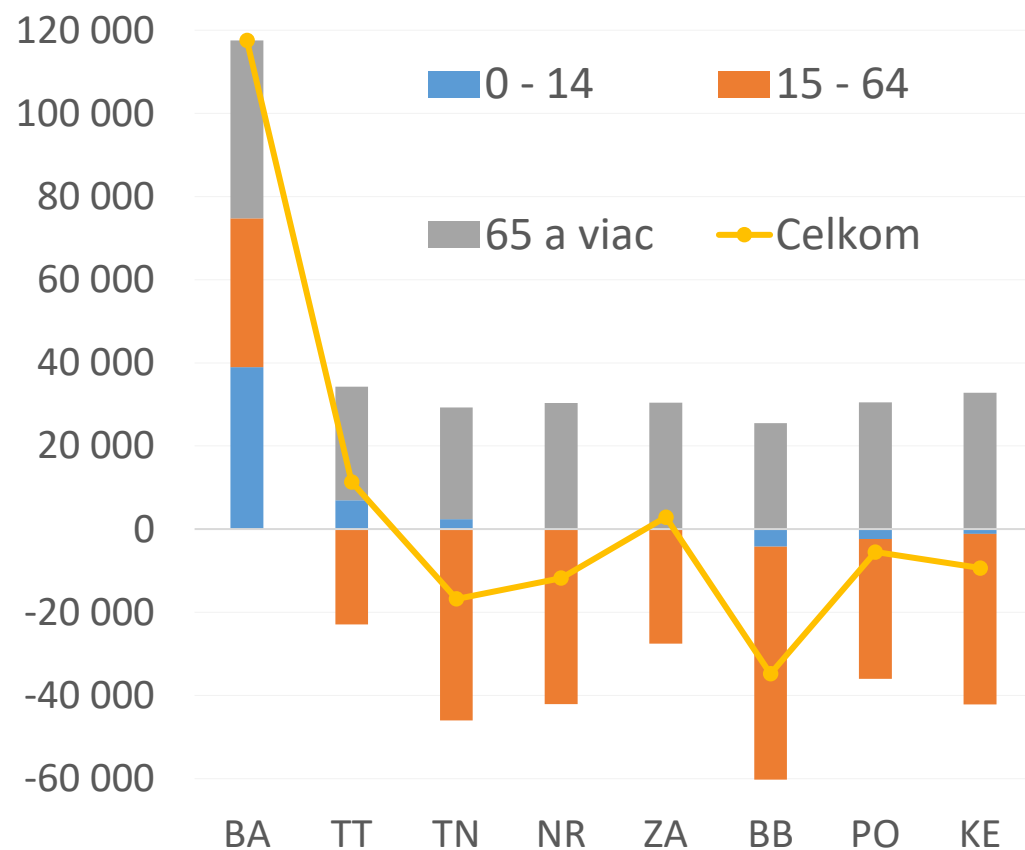
Zdroj: EK, výpočty NBS

Poznámka: SPB je štrukturálna primárna bilancia

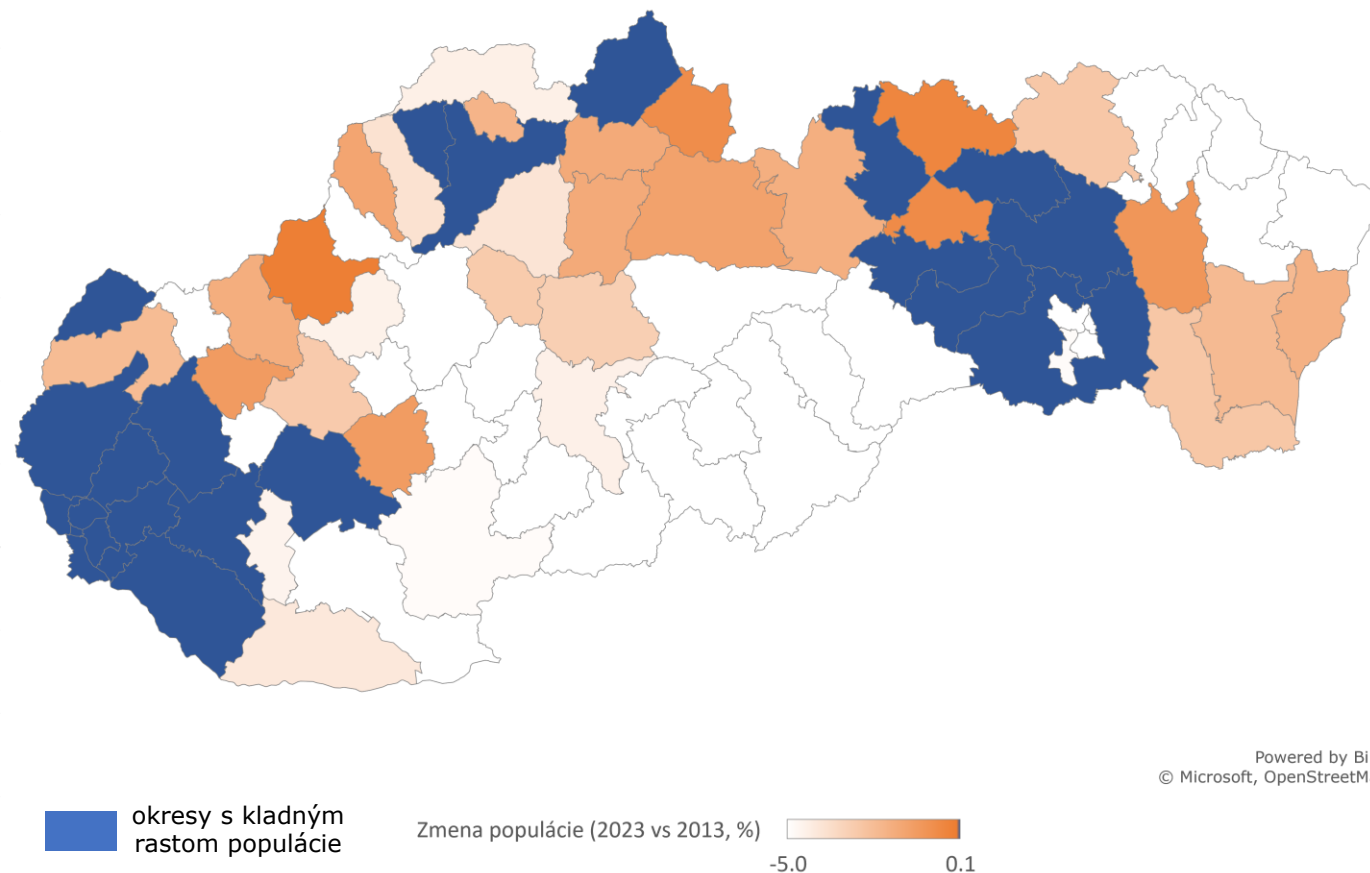
Demografické zmeny v rámci regiónov sú už dnes rozdielne

Zmena počtu obyvateľov vo vekových skupinách (2021 - 2011)

Zdroj: SODB 2021, SODB 2011, výpočty NBS

Rast populácie len v 18 okresoch (% , 2023 - 2013)

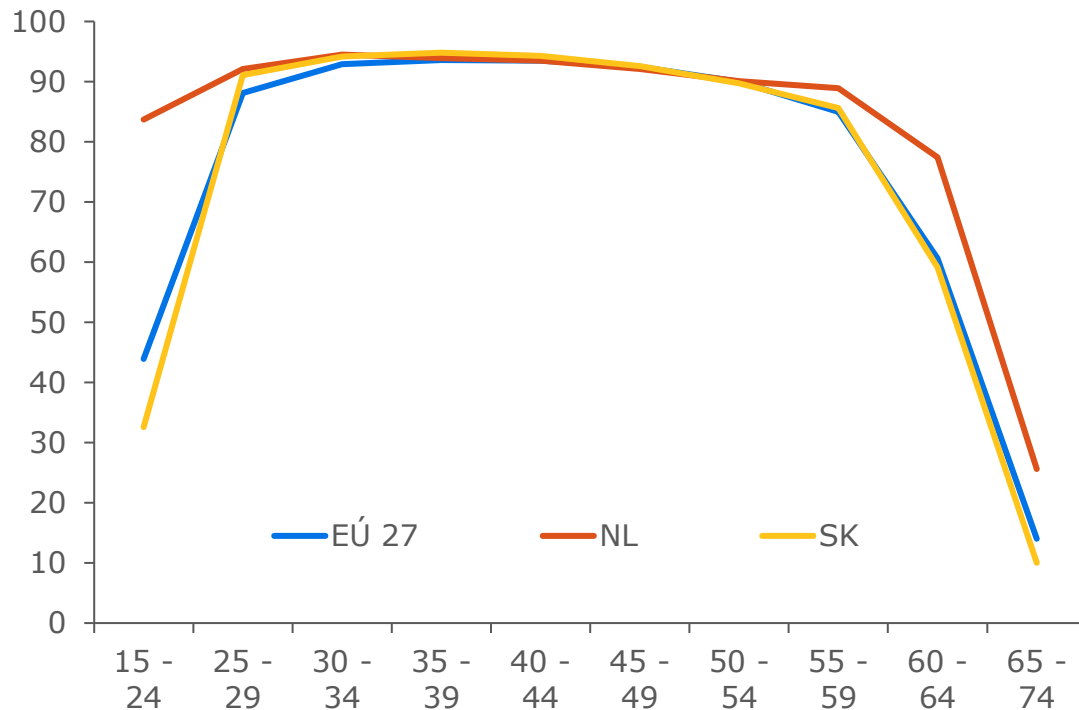

Zdroj: ŠUSR, výpočty NBS (Bratislava v rámci agregácie posudzovaná ako 1 okres)

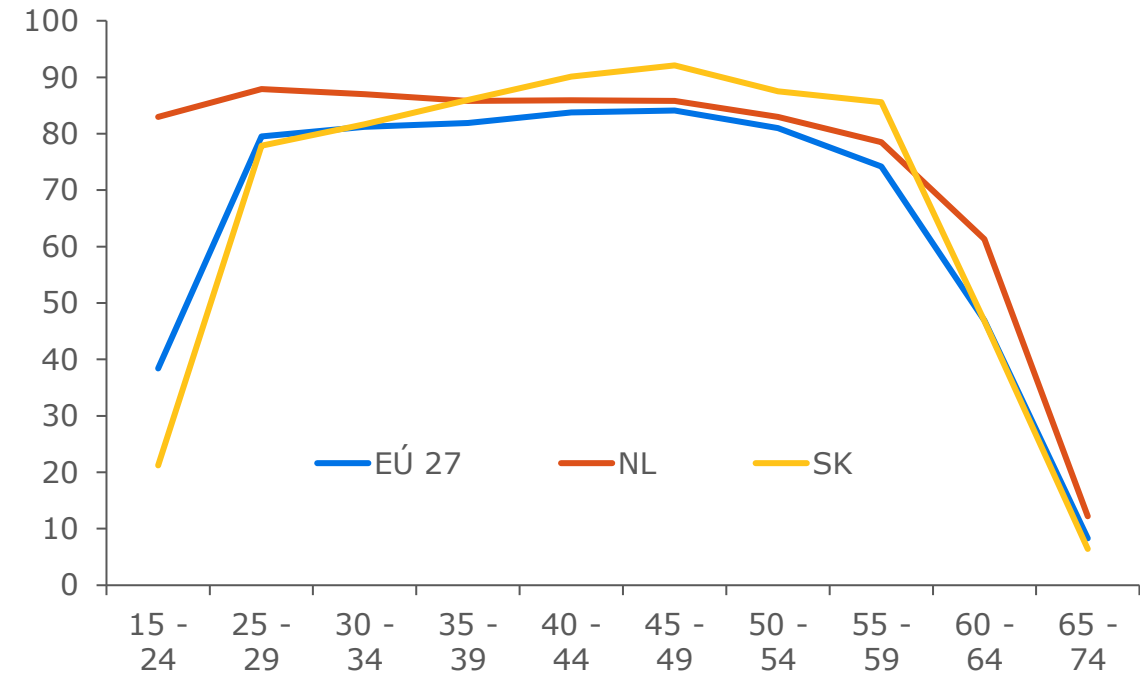
Výzvou je využitie voľných zdrojov na trhu práce

- Negatívny demografický trend možno mierne tlmiť cez vyššie zapojenie voľných zdrojov na trhu práce
- Potenciál najmä u starších ľudí a mladých žien
- Voľné zdroje sa budú postupne stenčovať, celkový efekt relatívne limitovaný

Miera aktivity mužov podľa veku (% , 2023)

Miera aktivity žien podľa veku na (% , 2023)

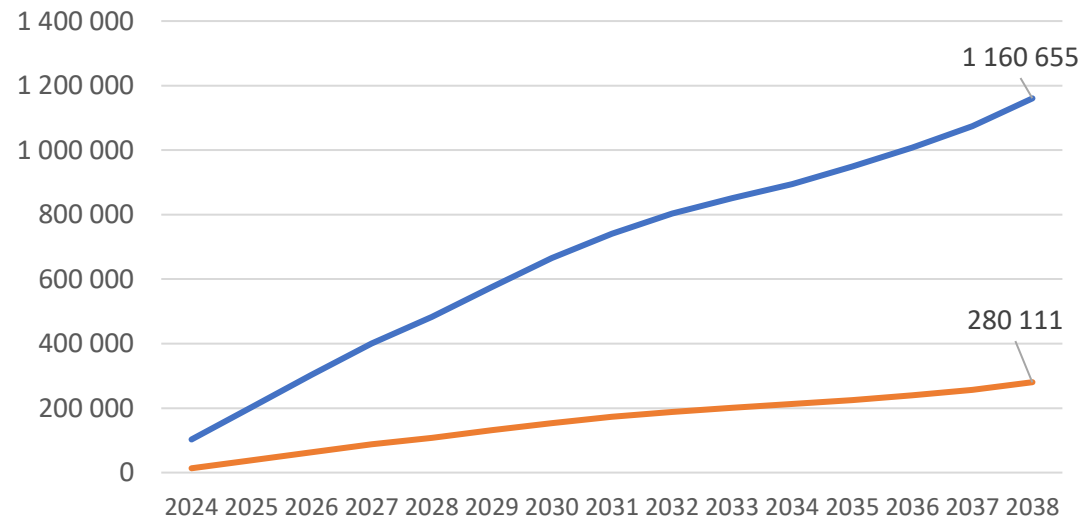

Dokáže všetko zachrániť migrácia?

Riešenie problému starnutia obyvateľstva len cez migráciu by si vyžadovalo výrazný odklon od súčasného nastavenia politik

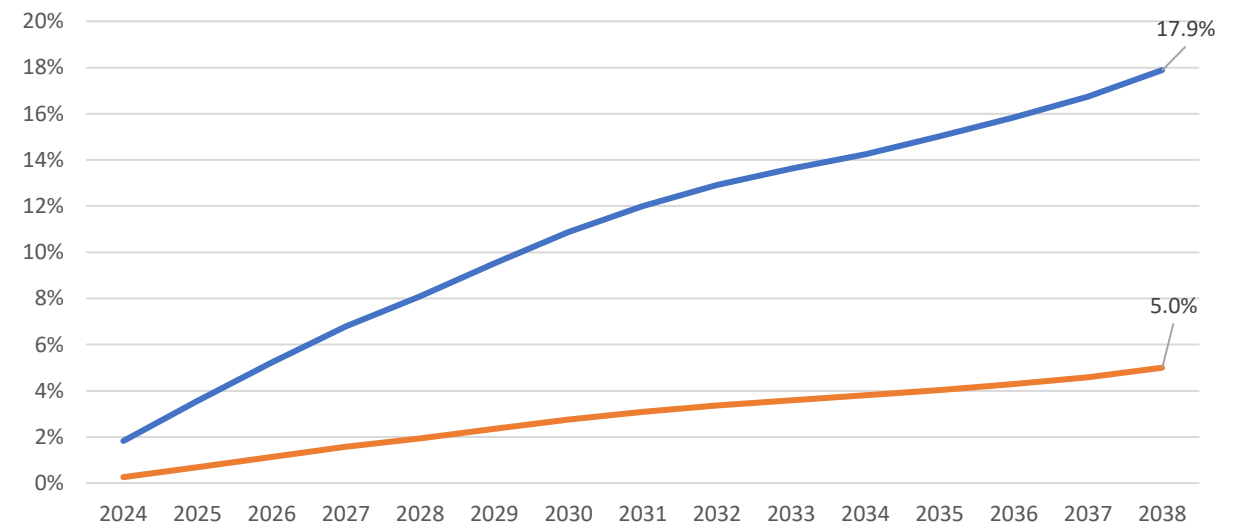
- V horizonte 15 rokov poklesne počet ľudí v produktívnom veku o 280 tis. obyvateľov
- Pomer na 1 v postproduktívnom veku 65+ sa zníži z 3,7 na 2,8
- Stabilizáciu podielu ľudí vo veku 65+ na produktívnej populácii: **prijatie takmer 1,2 milióna migrantov**
- Zachovanie počtu ľudí v produktívnom veku: **prijatie 280 tis. migrantov**

Scenáre migrácie (dodatocné migračné saldo - počet osôb)

— S1- zachovanie miery závislosti 65+ na úrovni roka 2023
— S2 - zachovanie počtu ľudí v produktívnom veku 15-64 na úrovni roka 2023

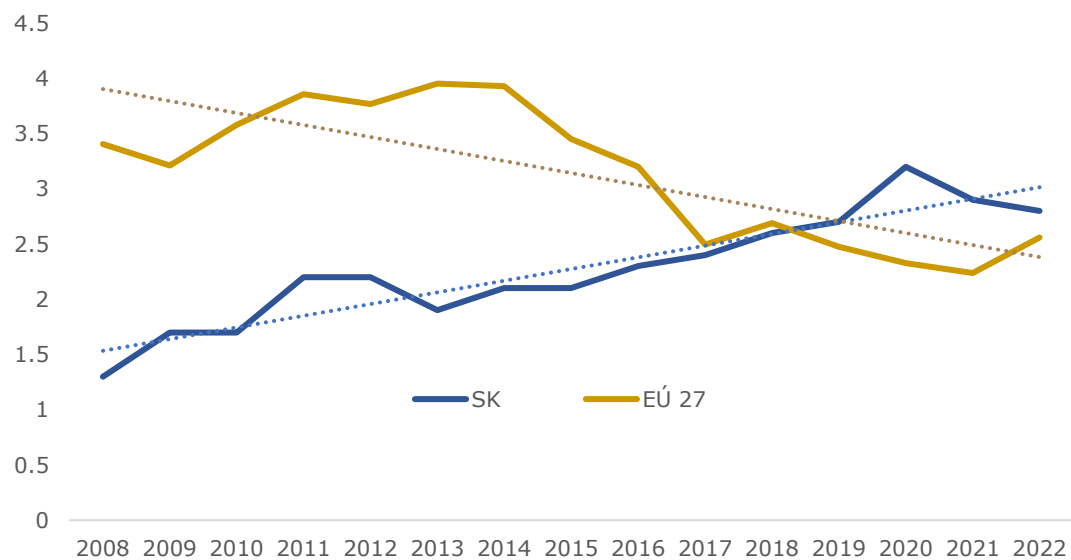
Scenáre migrácie (dodatocné migračné saldo - % populácie)

— S1- zachovanie miery závislosti 65+ na úrovni roka 2023
— S2 - zachovanie počtu ľudí v produktívnom veku 15-64 na úrovni roka 2023

- Na Slovensku dlhodobo **rastie percento reportovanej nenaplnenej zdravotnej starostlivosti**
- V medzinárodnom porovnaní Slovensko za rok 2022 zaznamenalo **výrazný nárast dojčenskej úmrtnosti**. Na Východnom Slovensku predstavuje dlhodobo neriešený problém
- Významné riziko pre zdravie občanov na Slovensku ako aj pre zdravotnícky systém predstavujú **klesajúce hodnoty zaočkovanosti** obyvateľstva na Slovensku.

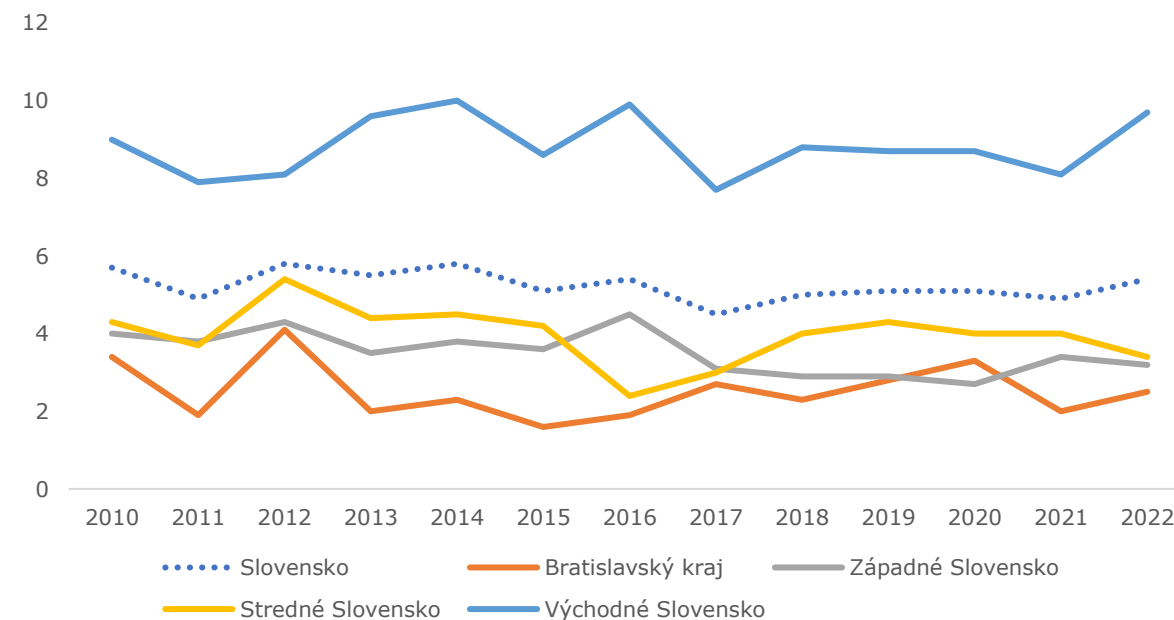
Reportovaná nenaplnená potreba zdravotnej starostlivosti (%)

Zdroj: Eurostat, výpočty NBS

Štrukturálne výzvy, 2024

Dojčenská úmrtnosť (počet na 1000 živých narodených)

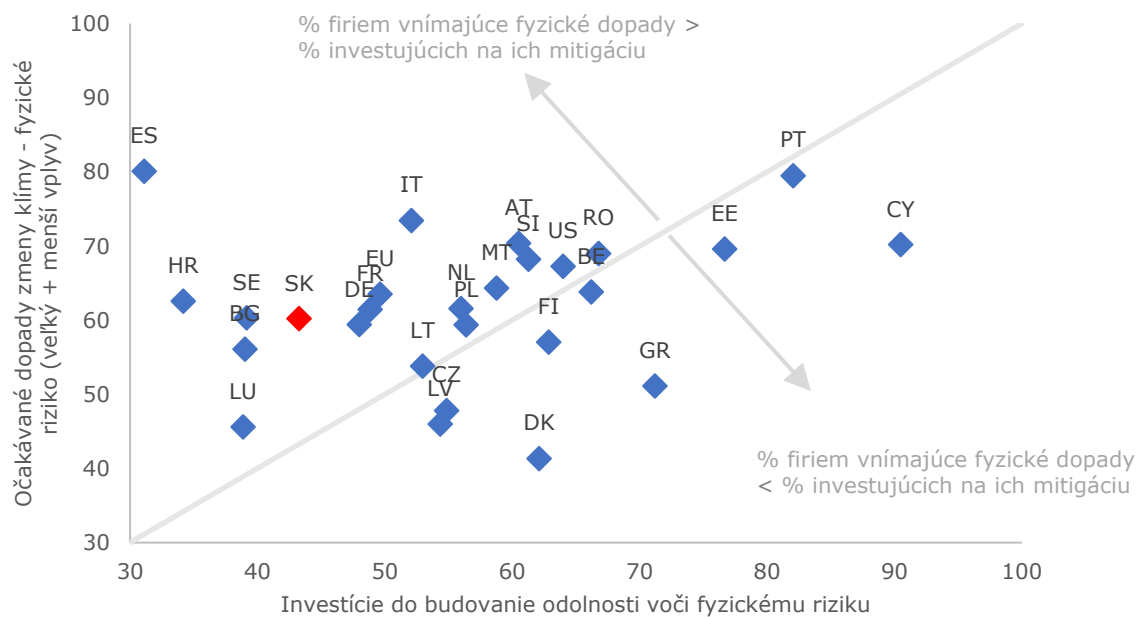

Zdroj: Eurostat, výpočty NBS

Prechod na bezemisnú ekonomiku vnímaný predovšetkým ako riziko

- Až 60% slovenských firiem očakáva negatívne fyzické dopady zmeny klímy na ich firmy, pritom len 43% firiem investuje do budovania odolnosti ich firiem voči týmto rizikám.
- Podobne ako v Maďarsku a Litve, firmy na Slovensku vnímajú prechod na bezemisnú ekonomiku predovšetkým ako riziko a nie ako príležitosť. V opačnej situácii sú škandinávské krajiny, Holandsko a Cyprus.

Fyzické riziko spojené so zmenou klímy: budovania odolnosti voči týmto rizikám a očakávané straty spôsobené týmito rizikami, t.j. veľký + malý dopad (%)

Zdroj: EIB Investment Survey 2023, výpočty NBS

Štrukturálne výzvy, 2024

Vnímanie dopadov prechodu na striktnjšie klimatické štandardy v priebehu nasledujúcich piatich rokov ako príležitosť vs. riziko (%)

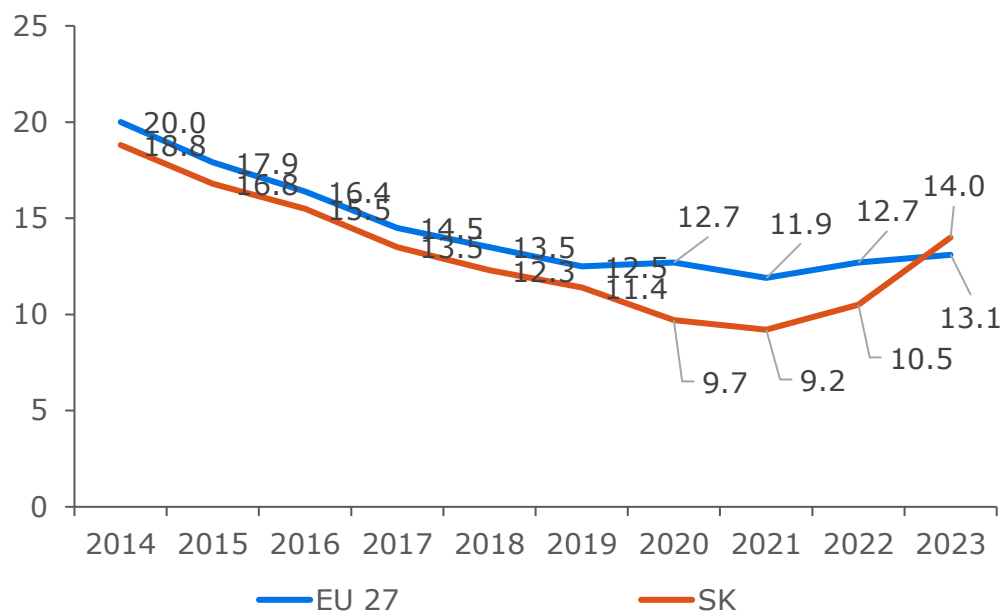

Zdroj: EIB Investment Survey 2023, výpočty NBS

Nepriaznivý vývoj v prípade materiálnej deprivácie pokračoval

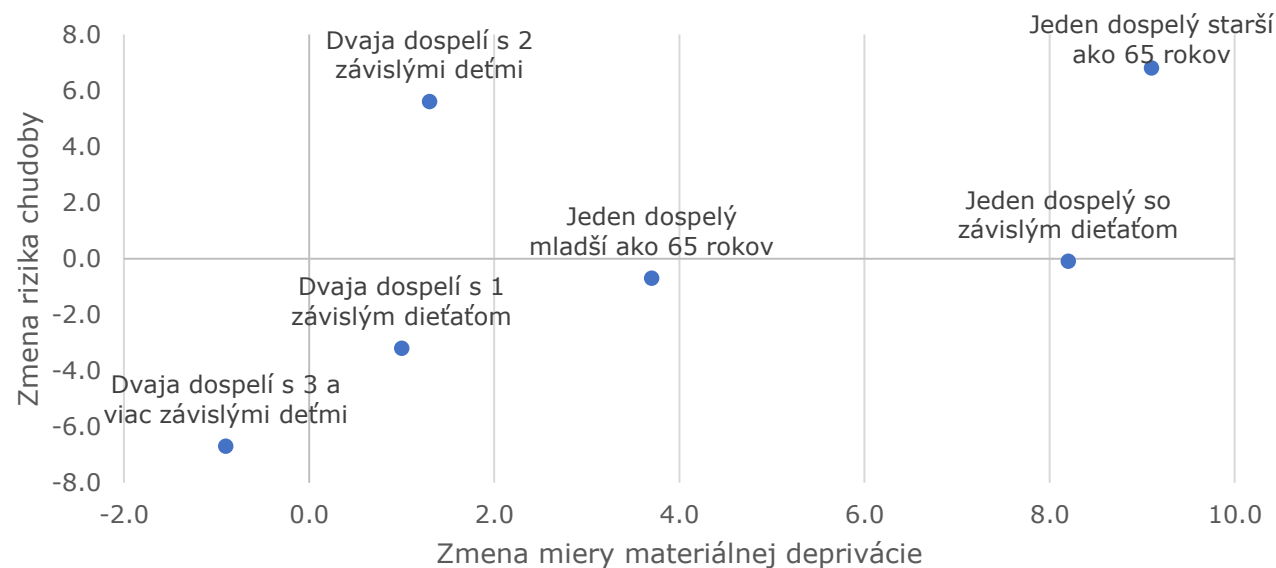
- **Miera materiálnej deprivácie** v roku 2023 medziročne vzrástla 3,5 p. b. - **najvyšší nárast v EÚ** – a presiahla tak európsky priemer
- Najviac zasiahnuté domácnosti **osamelých rodičov so závislým deťmi ako aj jednotlivcov starších ako 65 rokov**
- Pomôcť by mohli legislatívne zmeny v podobe mimoriadnych valorizácií dôchodkov a plného naviazania životného minima na rast životných nákladov nízkopríjmových domácností; potreba adresnejšej sociálnej politiky pretrváva

Miera materiálnej deprivácie (%)

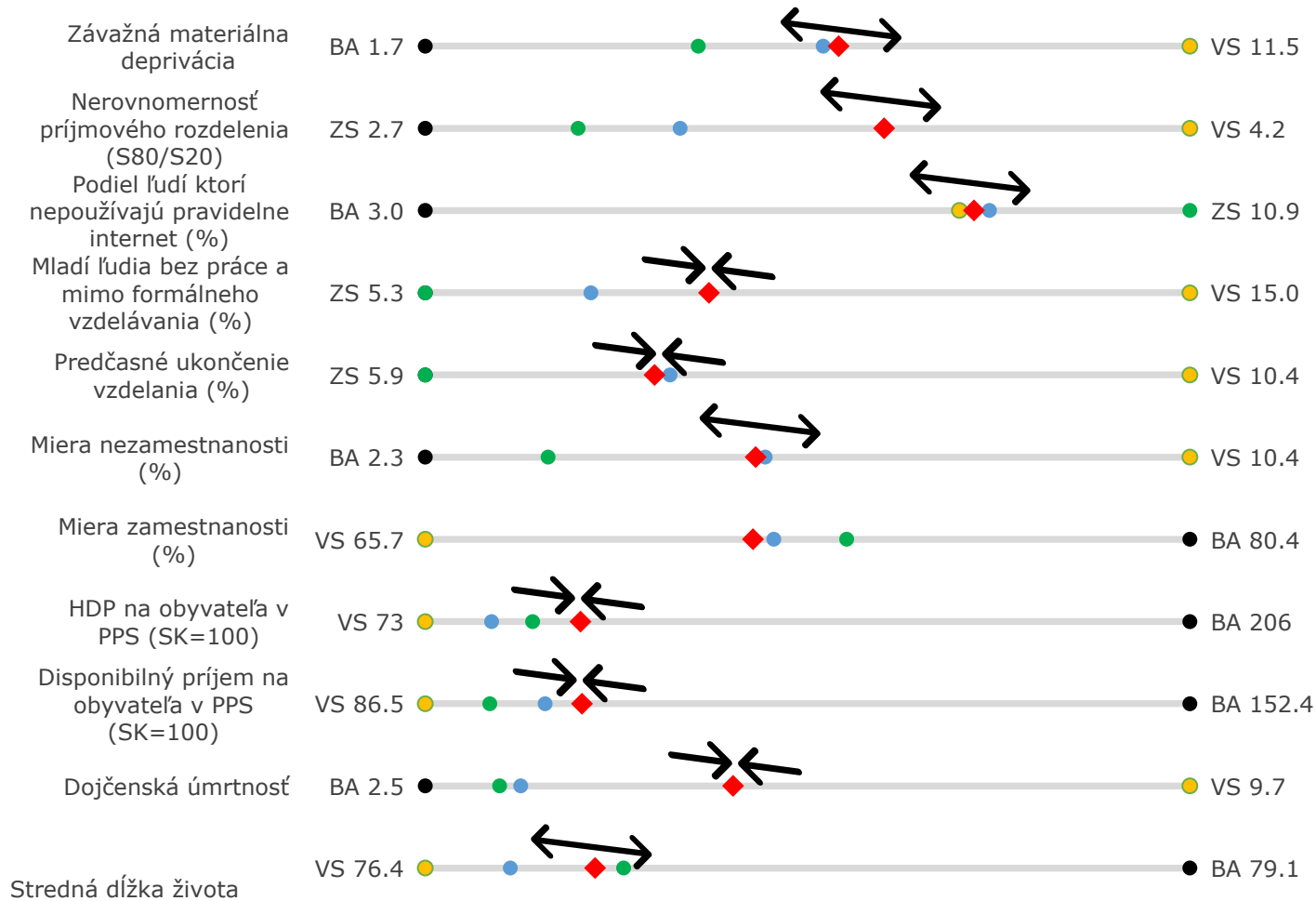
Zdroj: Eurostat,

Zmena miery materiálnej deprivácie a rizika chudoby na Slovensku podľa typov domácností (p. b., 2022 – 2023)

Zdroj: Eurostat, výpočty NBS

Regionálne rozdiely zostávajú vysoké

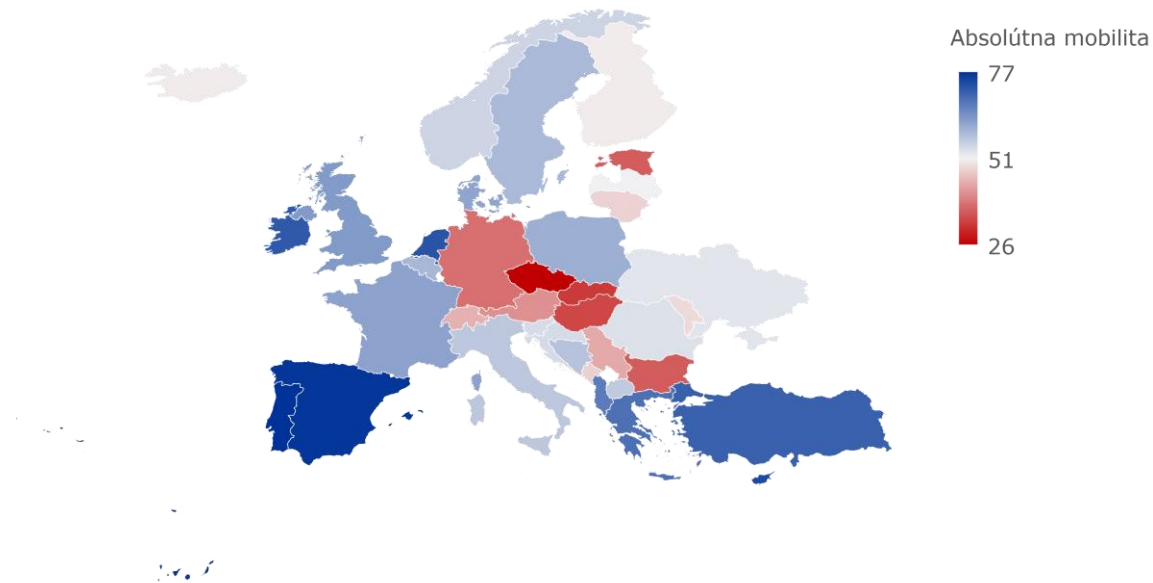
● Bratislavský kraj (BA) ● Západné Slovensko (ZS) ● Stredné Slovensko (SS) ● Východné Slovensko (VS) ◆ PRIEMER

- Regionálne rozdiely sú vysoké a dlhodobo stabilné.
- Oproti roku 2016 mierne znižovanie regionálnych rozdielov v prípade disponibilného príjmu a HDP na obyvateľa
- Naopak roztvárajúce sa nožnice pri ukazovateľoch ako stredná dĺžka života, materiálna deprivácia a príjmová nerovnosť

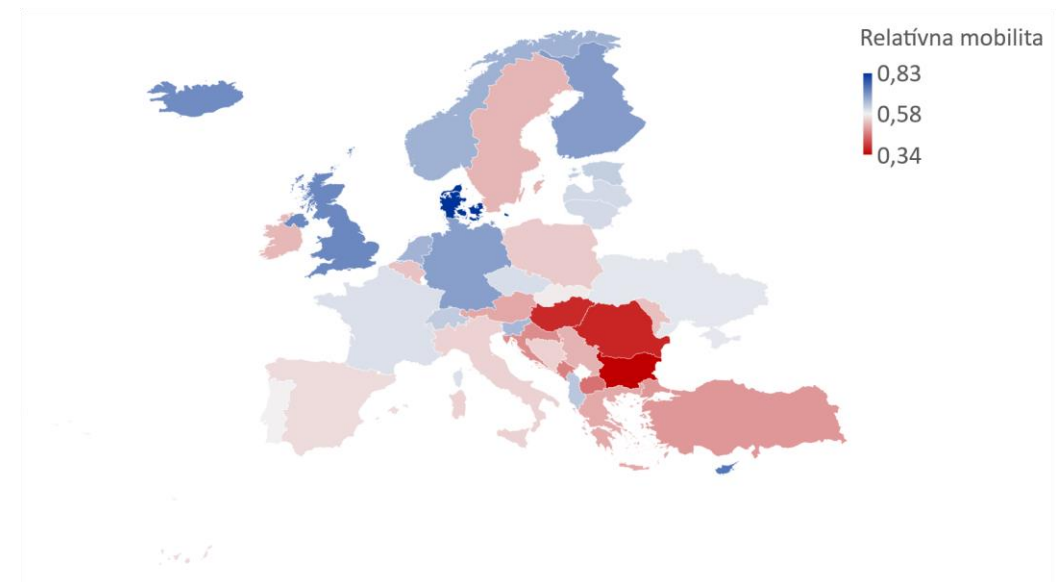
Generačné rozdiely vo vzdelaní

- Vzostupná medzigeneračná mobilita - aby deti mali vyšší životný štandard ako ich rodičia - je považovaná za jeden z kľúčových aspektov ľudského pokroku
- Kľúčová je aj pre **ekonomický rast** pomocou zlepšenia alokáciu ľudského kapitálu, **znižovanie chudoby** a **sociálnu kohéziu**
- Zameriavame sa na medzigeneračnú mobilitu vo vzdelaní a na:
  - absolútna mobilita – % detí, ktoré dosiahnu vyššie vzdelanie ako ich rodičia
  - relatívna mobilita – miera do akej vzdelanie detí je determinované vzdelaním rodičov (0 – veľmi závislé až 1 - nezávislé)

Absolútna mobilita v Európe pre kohortu narodenú v 1980 (%)

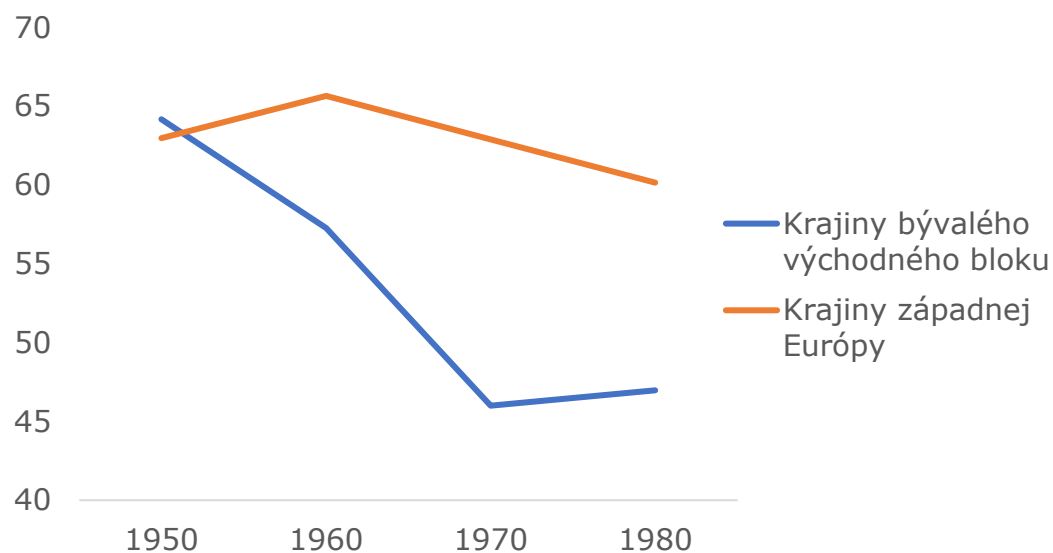
Relatívna mobilita v Európe pre kohortu narodenú v 1980 (%)

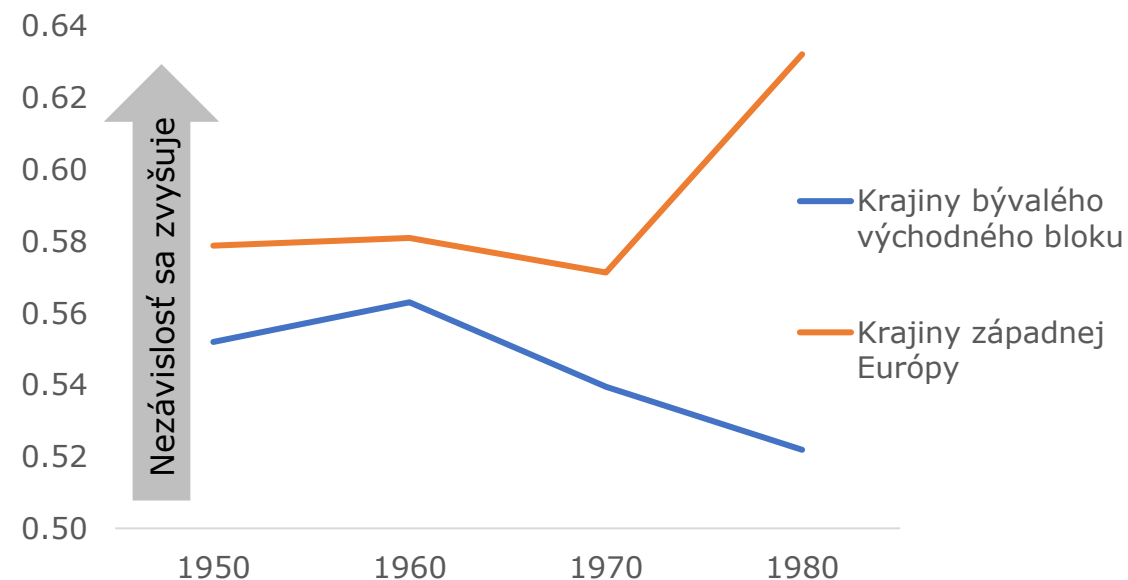
- Rozdiel v priemernej absolútnej aj relatívnej mobilite medzi krajinami bývalého východného bloku a západnej Európy bol signifikantný a časom sa ďalej zväčšoval
- Krajinám západnej Európy sa aj napriek bohatnutiu podarilo zvýšiť relatívnu mobilitu a aj absolútna mobilita poklesla len mierne.

Absolútna mobilita pre kohorty narodené od 1950 po 1980 (%)

Zdroj: GDIM 2023 (World Bank), výpočty NBS

Relatívna mobilita pre kohorty narodené od 1950 po 1980

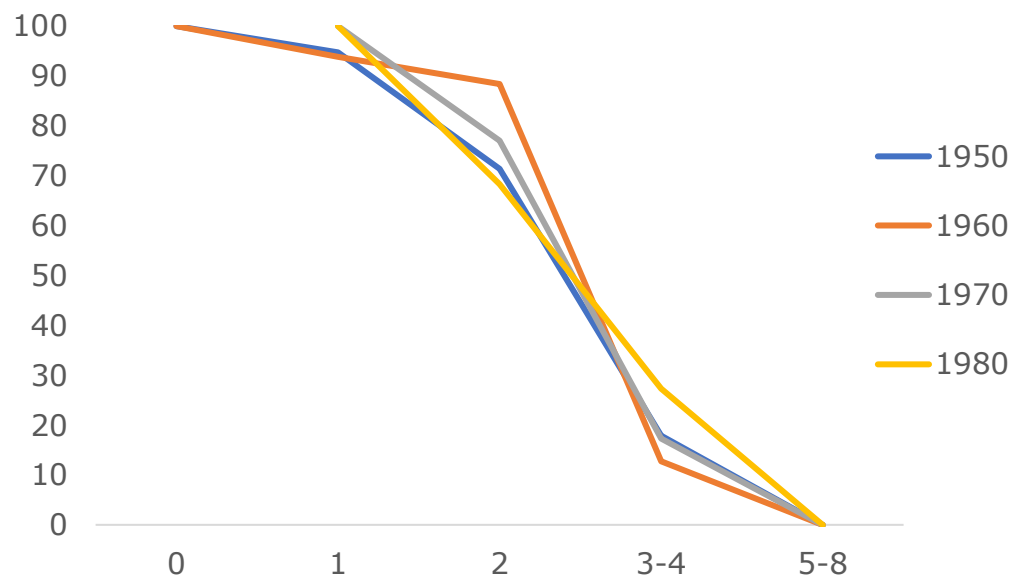

Zdroj: GDIM 2023 (World Bank), výpočty NBS

Študovať sa oplatí, ale pre deti z rodín s nižším vzdelaním to môže byť nedosiahnuteľné

- Mobilita detí na zo Slovensku zo spodnej polovice distribúcie vzdelania vyššie sa medzi rokmi 1950 až 1980 takmer vôbec nezmenila
- V priebehu rokov sa rodičom s nižším sekundárnym vzdelaním na Slovensku znižovala šanca, že ich deti prekonajú ich vzdelanie – **pasca chudoby**

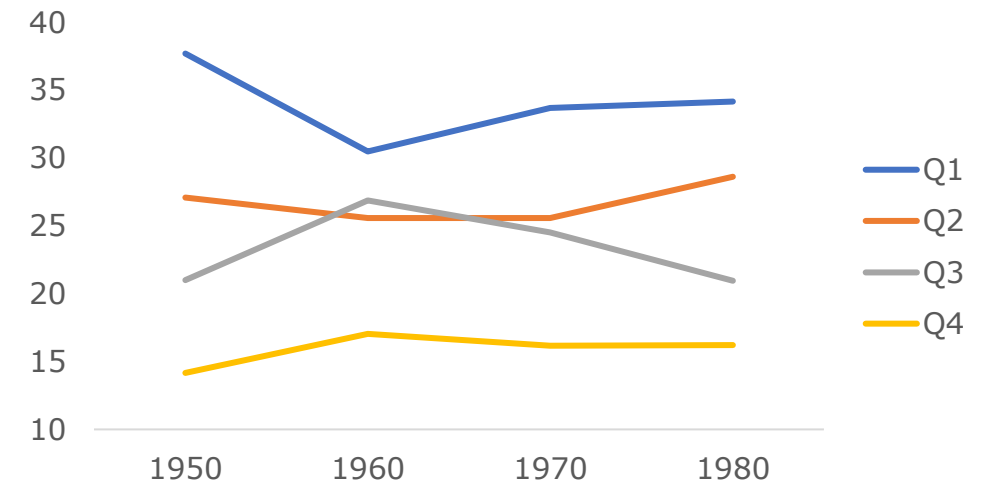
Absolútna mobilita podľa ISCED úrovne vzdelania rodičov na Slovensku (%)

Zdroj: GDIM 2023 (World Bank), výpočty NBS

Štrukturálne výzvy, 2024

Pravdepodobnosť, že dieťa zo spodnej polovice distribúcie podľa vzdelania na Slovensku skončí v jednom z kvartálov distribúcie podľa kohorty narodenia

Opatrenia:

- zmierňovanie a kompenzácia rozdielov pri narodení
- znižovanie nerovností vo vzdelávaní
- podpora funkčného trhu práce
- rovnosť regionálnej distribúcie príležitostí
- cielené transfery

NÁRODNÁ
BANKA
SLOVENSKA
EUROSYSTEM